

25. BÖLÜM

Dürtü Kontrol Bozukluklarına Adli Psikiyatrik Yaklaşım

Kenan KAYA¹
Necmi ÇEKİN²

Ruhsal bozukluklar, adli tıp ve adli bilimlerin çalışma alanları içinde oldukça geniş bir şekilde yer almaktadır. Adli tıbbi bilirkişi raporları, sağlık tanımına uygun olarak fiziksel durum muayenesi ile birlikte ruhsal muayene de yapılarak düzenlenmelidir. Türk Ceza Kanunu (TCK) 86., 94., ve 96. Maddeleri, Çalışma Gücü ve Meslekte Kazanma Gücü Kaybı Oranı Tespit İşlemleri Yönetmeliği, Özürlülük Ölçütü, Sınıflandırılması ve Özürlülere Verilecek Sağlık Kurul Raporları Hakkında Yönetmelik, Erişkinler için Engellilik Değerlendirilmesi Hakkında Yönetmelik vb. birçok kanun ve yönetmeliğe göre bilirkişi raporlarının düzenlenebilmesi için adli psikiyatrik muayenelerin yapılması gerekmektedir.

Adli psikiyatri, hukuki ve psikiyatrik değerlendirmelerin bir arada yapılmasının gerektiği kişiler ve durumlarla ilgilenen bir alandır. Bir suçun mağduru ya da faili olan, suç ve tehlikeli davranışlarda bulunma ile ilişkili zihinsel bozuklukları olan veya olabilecek olan ya da olumsuz süreci algılama-kendini koruma-savunma anlamında yetersizlikleri nedeniyle zarara/istismara uğrayan kişileri değerlendirmek, yönetmek ve tedavi etmek için birçok bilim dalının bir arada çalışması gerekmektedir(Gunn ve Taylor, 2014).

Suç, ceza kanunu tarafınca konulmuş bir yasak veya emirin ihlal edilmesi, ceza ise caydırıcı olması amacıyla, suç işleyen şahsın bu eyleminden dolayı özgürlüğüne, mallarına ve yaşamına yönelik konulan sı-

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı, drkenankaya@yahoo.com

² Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı, ncekin@gmail.com

kımı için kendisine sürekli yardım gereken ya da başkalarının güvenliğini tehlikeye sokan her ergin kısıtlanır. "şeklinde,

Savurganlık, alkol veya uyuşturucu Madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı, kötü yönetim Md. 406'da *"Savurganlığı, alkol veya uyuşturucu Madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı veya malvarlığını kötü yönetmesi sebebiyle kendisini veya ailesini darlık veya yoksulluğa düşürme tehlikesine yol açan ve bu yüzden devamlı korunmaya ve bakıma muhtaç olan ya da başkalarının güvenliğini tehdit eden her ergin kısıtlanır."* şeklinde,

Özgürlüğü Bağlayıcı Ceza Md.407'de *"Bir yıl veya daha uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı bir cezaya mahkûm olan her ergin kısıtlanır."* Şeklinde, İstek Üzerine Md. 408'de *"Yaşlılığı, engelliliği, deneyimsizliği veya ağır hastalığı sebebiyle işlerini gerektiği gibi yönetemediğini ispat eden her ergin kısıtlanmasını isteyebilir."* şeklinde belirtilmiştir.

TMK Md. 405'e göre akıl hastalığı içerisinde psikozlar, zeka gerilikleri, demanslar vb. bilişsel bozukluklar bulunmakta olduğundan, dürtü kontrol bozukluklarında kısıtlanma söz konusu olmamaktadır (Can ve ark., 2006; Soysal, 2012). Hukuki terminolojide "Fiil Ehliyeti" olarak tanımlanan zihinsel süreçler; anlamak, bilmek, ayırt edebilmek, yargılayabilmek (herhangi bir sanrı veya varsanı etkisinde olmadan yargılama), karar verebilmek ve olası mantıklı sonuca elde edebilmek iken dürtü kontrol bozukluklarında bu süreçlerin bozulması beklenmemektedir (Sabatino ve Basinger, 2000; Puri ve ark., 2006).

Her ne kadar akıl hastalığı içerisinde değerlendirilmediği için kısıtlanma söz konusu olmayacak olsa da hapis cezaları, savur-

ganlık, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı gibi nedenler kısıtlanma kararı verilmesine neden olabilir. Bu gibi nedenlerle açılacak olan dava süreçlerinde kişiler bu durumlarını gizleme veya olduğundan daha az olduğu şeklinde gösterme eğiliminde olacaklarından (Dokuz, 1966; Soysal, 2012) değerlendirme sürecinde dava dosyası incelenmeli, kişinin sosyal çevresinin ifadeleri okunmalı, sosyal inceleme raporu mevcut değilse sosyal inceleme yapılması istenmeli, karar verilirken tüm bunlar değerlendirilmelidir.

SONUÇ

Dürtü kontrol bozukluklarıyla ilgili iddialar ve olgular adli psikiyatri kliniğinde gün geçtikçe karşımıza daha çok çıkmaktadır. Bu bozukluklar ve bunlarla ilgili iddiaların öncelikle bir multidisipliner bir heyet tarafından değerlendirilmesi gerekmekte, her olgunun öncelikle organik temelli bir bozukluğunun olup olmadığı, sonrasında davranış, kişilik, dürtü bozukluğu vb. bozuklukları olup olmadığının değerlendirilmesi ve bunlar yapılırken kişiyle ilgili tüm verilerin (dava dosyası, ifade tutanakları, sosyal inceleme raporları vb.) incelenerek göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Akman, Ş. T. (2012). Roma Antikitesinde Sosyal Politik Ekonomik Değişimlerin Hukuksal Yapı Ve Kamu Düzeni Üzerindeki Etkileri. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(2), 89-107.
- American Psychiatric Association. (2000). Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders Fourth Edition, Text Revision, Washington, DC, American Psychiatric Association.
- American Psychiatric Association. (2013). Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders

- Fifth Edition. Arlington, VA: American Psychiatric Association.
- Anderson, V., Northam, E., & Wrennall, J. (2018). *Developmental neuropsychology: A clinical approach*. Routledge.
- Annagür, B. B., & Tamam, L. (2011). Depresyon Hastalarında Dürtü Kontrol Bozuklukları Eş Tanıları. *Archives of Neuropsychiatry/Noropsikiatri Arsivi*, 48(1), 22-30.
- August, G. J., Stewart, M. A., & Holmes, C. S. (1983). A four-year follow-up of hyperactive boys with and without conduct disorder. *The British Journal of Psychiatry*, 143(2), 192-198.
- Ayaz, M., Ayaz, A. B., & Soylu, N. (2012). Çocuk ve ergen adli olgularda ruhsal değerlendirme. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 15(1), 33-40.
- Aydın, A. (2017). Türk Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda akıl hastalığı ile akıl hastalarına uygulanan güvenlik tedbirleri. *Yüksek Lisans Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi*.
- Ayna, Y. E. (2005). Suç İşlemiş Çocuklarda Aile Değerlendirme ve Psikopatolojik Bulgular. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Barkley, R. A., DuPaul, G. J., & McMurray, M. B. (1990). Comprehensive evaluation of attention deficit disorder with and without hyperactivity as defined by research criteria. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 58(6), 775.
- Brook, R., Dolan, M., & Coorey, P. (1996). 3. Arson and Epilepsy. *Medicine, Science and the Law*, 36(3), 268-271.
- Can, Y., Sercan, M., Saatçioğlu, Ö., Soysal, H., & Uygur, N. (2006). Hukuki Ehliyeti Değerlendirme Formu (HEDEF) geçerlilik, güvenilirlik ve duyarlılığı. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 9(1), 5-6.
- Connor, D. F., Chartier, K. G., Preen, E. C., & Kaplan, R. F. (2010). Impulsive aggression in attention-deficit/hyperactivity disorder: symptom severity, co-morbidity, and attention-deficit/hyperactivity disorder subtype. *Journal of child and adolescent psychopharmacology*, 20(2), 119-126.
- Coşkun, F., Tamam, L., & Demirkol, M. E. (2020). Erişkin Tıp Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu'nda Kronotip ve Klinik Özellikler. *Dicle Tıp Dergisi*, 47(2), 312-323.
- Çakmak, S., & Tamam, L. (2018). Kumar oynama bozukluğu: Genel bir bakış. *Bağımlılık Dergisi*, 19(3), 78-97.
- Çalıyurt, O. (2009). *Kleptomani. Dürtü Kontrol Bozuklukları*. (Ed: L Tamam):209-238. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- DeLisi, M., & Berg, M. T. (2006). Exploring theoretical linkages between self-control theory and criminal justice system processing. *Journal of Criminal Justice*, 34(2), 153-163.
- Dokgöz, H. (2019). *Adli Tıp ve Adli Bilimler, Bölüm 24, Adli Psikiyatri*, 541. Ankara: Akademisyen Yayınevi.
- Dokuz, Z. (1966). *Adli Psikiyatri: Akıl Hastalıkları ve Toksikomani Mevzuatımız*. İstanbul: İstanbul Matbaası.
- Drogowski, M., Orlicki, B., & Dawidowski, E. (1966). Pyromania as a symptom of a psycho-organic syndrome in the course of temporal lobe epilepsy. *Neurologia, neurochirurgia i psychiatria polska*, 16(12), 1433-1434.
- Giladi, N., Weitzman, N., Schreiber, S., Shabtai, H., & Peretz, C. (2007). New onset heightened interest or drive for gambling, shopping, eating or sexual activity in patients with Parkinson's disease: the role of dopamine agonist treatment and age at motor symptoms onset. *Journal of Psychopharmacology*, 21(5), 501-506.
- Ginsberg, Y., Hirvikoski, T., & Lindefors, N. (2010). Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD) among longer-term prison inmates is a prevalent, persistent and disabling disorder. *BMC Psychiatry*, 10, 112. <https://doi.org/10.1186/1471-244X-10-112>
- Grant, J. E., & Potenza, M. N. (2004). Impulse control disorders: clinical characteristics and pharmacological management. *Annals of Clinical Psychiatry : official journal of the American Academy of Clinical Psychiatrists*, 16(1), 27-34. <https://doi.org/10.1080/10401230490281366>
- Grant, J. E., Levine, L., Kim, D., & Potenza, M. N. (2005). Impulse control disorders in adult psychiatric inpatients. *The American Journal of Psychiatry*, 162(11), 2184-2188. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.162.11.2184>
- Gunn, J., Taylor, P., & Hutcheon, I. D. (2014). *Forensic psychiatry: clinical, legal and ethical issues*. CRC Press.

- Hechtman, L., Weiss, G., & Perlman, T. (1984). Hyperactives as young adults: past and current substance abuse and antisocial behavior. *The American Journal of Orthopsychiatry*, 54(3), 415–425. <https://doi.org/10.1111/j.1939-0025.1984.tb01507.x>
- İngiltere ve Galler Temyiz Mahkemesi (Ceza Dairesi) Kararları. <https://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Crim/sitesinden alınmıştır>.
- Kessler, R. C., Adler, L., Ames, M., Demler, O., Faraone, S., Hiripi, E., Howes, M. J., Jin, R., Secnik, K., Spencer, T., Ustun, T. B., & Walters, E. E. (2005). The World Health Organization Adult ADHD Self-Report Scale (ASRS): a short screening scale for use in the general population. *Psychological Medicine*, 35(2), 245–256. <https://doi.org/10.1017/s0033291704002892>
- Kılınçaslan, A. (2010). Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğunda yürütücü işlevler. *Türkiye Klinikleri Pediatrik Bilimler Dergisi*, 6(2), 15–21.
- Koç, S. (2011). "Adli Tıbbı Giriş, Adli Tıbbın Çalışma Konuları, Tarihçesi ve Türkiye'de yapılması", Adli Tıp Ders Kitabı, İstanbul Üniversitesi Yayın No.4894, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayın No.281, İstanbul.
- Kuyu, C. (1998). *Adli Psikiyatri*, 37, Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Lindberg, N., Holm, M. M., Tani, P., & Virkkunen, M. (2005). Looking for pyromania: characteristics of a consecutive sample of Finnish male criminals with histories of recidivist fire-setting between 1973 and 1993. *BMC Psychiatry*, 5, 47. <https://doi.org/10.1186/1471-244X-5-47>
- Mannuzza, S., Klein, R. G., Bessler, A., Malloy, P., & LaPadula, M. (1993). Adult outcome of hyperactive boys. Educational achievement, occupational rank, and psychiatric status. *Archives of General Psychiatry*, 50(7), 565–576. <https://doi.org/10.1001/archpsyc.1993.01820190067007>
- Marc, C. C. H. (1833). *Considerations médico-légales sur la monomanie: et particulièrement sur la monomanie incendiaire/par le Dr. Marc*. Imprimerie chez Paul Renouard.
- Moeller, F. G., Barratt, E. S., Dougherty, D. M., Schmitz, J. M., & Swann, A. C. (2001). Psychiatric aspects of impulsivity. *The American Journal of Psychiatry*, 158(11), 1783–1793. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.158.11.1783>
- Özçelik, Z., Biçer, Ü. ve ark. (2005). Türk Ceza Kanunu Hekimler ve Sağlık Ortamına İlişkin Maddeleri Yorum, Öneri ve Eleştiriler. Birinci Baskı, Türk Tabipleri Birliği Yayınları ;22.
- Özerden, M. (2012). İdiopatik Parkinson hastalarında dopamin disregülasyon sendromu, dürtüsellik ve dürtü kontrol bozukluğu. *Uzmanlık tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi*.
- Pobocha, J. (2012). Impulse control disorders in forensic psychiatry. *Sveikatos Mokslai*, 22, 114–118.
- Pratt, T. C., Cullen, F. T., Blevins, K. R., Daigle, L., & Unnever, J. D. (2002). The relationship of attention deficit hyperactivity disorder to crime and delinquency: A meta-analysis. *International Journal of Police Science & Management*, 4(4), 344–360.
- Puri, B.K., Brown, R.A., McKee, H.J. ve ark. (2006). *Mental Health Law*. London: Oxford University-Press.
- Retz, W., & Rösler, M. (2009). The relation of ADHD and violent aggression: What can we learn from epidemiological and genetic studies?. *International journal of law and psychiatry*, 32(4), 235–243. <https://doi.org/10.1016/j.ijlp.2009.04.006>
- Sabatino, C. P., & Basinger, S. L. (2000). Competency: reforming our legal fictions. *Journal of Mental Health and Aging*, 6, 119–144.
- Sjöwall, D., Roth, L., Lindqvist, S., & Thorell, L. B. (2013). Multiple deficits in ADHD: executive dysfunction, delay aversion, reaction time variability, and emotional deficits. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, and Allied Disciplines*, 54(6), 619–627. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12006>
- Smith, R. (1989). Expertise, procedure and the possibility of a comparative history of forensic psychiatry in the nineteenth century. *Psychological Medicine*, 19(2), 289–300.
- Soysal, H. (2012). *Adli Psikiyatri Güncellenmiş Basım*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Soysal, H. (2015). Dürtü Kontrol Bozukluklarının Adli Psikiyatrik Yönleri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 7(1), 16–29.
- Şensoy, N. (1946). Ceza Hukuku Bakımından Akıl Hastalığı (Türk Ceza Kanunun 46 ve 47.Maddelerinin Analizi). *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 12(2–3), 463–508.

- Şensoy, N. (1950). Cezai Mesuliyeti Tamamen veya Kısmen Kaldıran Akli Maluliyet. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 615-658.
- Tamam, L. (2009). *Aralıklı Patlayıcı Bozukluk. Dürtü Kontrol Bozuklukları (Ed: L. Tamam):115-156*. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Tamam, L. (2009). *Piromani. Dürtü Kontrol Bozuklukları (Ed: L. Tamam):67-114*. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Tamam, L., Eroğlu, M. Z., & Paltacı, Ö. (2011). Aralıklı Patlayıcı Bozukluk. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(3), 384-425.
- Tamam, L., Zengin, M., Karakuş, G., & Ozturk, Z. (2008). The prevalence of impulse control disorders in an university psychiatry inpatient clinics. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 18, 153-161.
- Taner, T. (1953). Ceza Hukuku Umumi Kısım, 3.Baskı, İstanbul, Sh.76
- Tangur, R. (2001). Sivas il merkezinde başka bir yerde sınıflandırılmamış dürtü kontrol bozuklukları: epidemiyoloji, komorbidite, belirti tarama listesi ve aile işlevlerinin değerlendirilmesi. *Uzmanlık Tezi, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi*.
- Taylor, E., Chadwick, O., Heptinstall, E., & Dancakerts, M. (1996). Hyperactivity and conduct problems as risk factors for adolescent development. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 35(9), 1213-1226. <https://doi.org/10.1097/00004583-199609000-00019>
- Young, S. J. (2007). Forensic aspects of ADHD. In *Handbook of Attention Deficit Hyperactivity Disorder*. (Eds. M Fitzgerald, M Bellgrove, M Gill):98-108. West Sussex, Wiley.
- Young, S. J. (2009). Attention-deficit Hyperactivity Disorder In *Forensic Neuropsychology in Practice: A Guide to Assessment and Legal Processes* (Eds SJ Young, M Kopelman, G Gudjonsson):83-107. New York, Oxford University Press.
- Young, S. J., Adamou, M., Bolea, B., Gudjonsson, G., Müller, U., Pitts, M., ... & Asherson, P. (2011). The identification and management of ADHD offenders within the criminal justice system: a consensus statement from the UK Adult ADHD Network and criminal justice agencies. *BMC Psychiatry*, 11(1), 32.